

מסע בעקבות גיבורי בית הערבה

הפינוי הטרגי במלחמת העצמאות, החברים שנשארו להילחם ונפלו, הכיבוש מחדש - והטרור של 'ארץ המרדפים' • אף שקיבוץ בית הערבה המקורי נותר שטח צבאי סגור, משתתפי הצעדה השנתית בו הולכים ומתרבים

צילום: ארכיון קיבוץ כברי

<

היו ימים. ראשית ההתיישבות בקיבוץ, בשנות ה-40 של המאה הקודמת.

למרות שהיינו באזור ביטחוני מורכב, הילדים הרגישו הכי מוגנים בעולם. אפילו לא היינו מודעים לכך שאנחנו בעיצומה של מלחמה

גיבורים. קבר האחים בבית הערבה

>

צילום: חנה אורח מילת ס' מילת

"ילדי הקיבוץ ישנו בבית הילדים, ובאחד הלי לוח הגיעה משלחת והטיסה אותם לתל אביב. שומרת הלילה של הבית, שהייתה ניצולת שואה, הגיעה למקום ומצאה את המיטות ריקות. היא התיישבה על האדמה ופרצה בכי". את הסיפור המצמרר הזה, שאירע במהלך מלחמת העצמאות, מתארת מיכל רמות. בת קיבוץ בית הערבה. הקיבוץ שבצפון ים המלח פונה בעיצומם של הקרבות מול צבא ירדן לפני 75 שנה. לכף רגל ישראלית אסור היה לדרוך באווה, תחילה בשל שליטת הממלכה, ומאו מלחמת ששת הימים בעקבות הפיכתו לשטח צבאי סגור. בשבוע הבא צפויה להתקיים בפעם השביעית צעדת 'בעקבות ראשוני ים המלח', בהובלת המועצה האזורית מגילות, מעבר לגדר המערכת הסגורה למבקרים במשך רוב ימות השנה. במסגרת הצעדה, שתכלול שלושה מסלולים, יוכלו המטיילים להתחקות אחר מקומות נסתרים ולא מוכרים, ולשמוע את סיפורם של מתיישבי המקום, בהם חברי קיבוץ בית הערבה. בית הערבה הוקם ב-1939, וחבריו מתנועת הנוער של הקיבוץ המאוחד הצליחו להפיח באדמותיו רוח חיים ולהכשיר את הקרקעות המלוחות לגידולים חקלאיים שלאחר מכן נמכרו בכל הארץ. "ההורים שלי הגיעו לשם כווג צעיר והשקיעו את כל המרץ שלהם בבניית המקום", נזכרת רמות. "אבי עבד בנגרייה, ואמי טיפלה בילדים".

לפי תוכנית החלוקה מכ"ט בנובמבר 1947 נכלל הקיבוץ בשטח שיועד להקמת מדינה ערבית. הפינוי המסתמן היה שנוי במחלוקת ונמשך לאורך ימי המלחמה. "למרות שהיינו באזור ביטחוני מורכב, שהפך למורכב יותר לקראת הכרזת העצמאות, הילדים של בית הערבה הרגישו הכי מוגנים בעולם. אפילו לא היינו מודעים

דעים לכך שאנחנו בעיצומה של מלחמה". בדיעבד היא מספרת כי "הקירבה לצד הירדני עוררה מדי פעם בהלה בקרב חברי הקיבוץ. כמה אנשים שהלכו לטייל בכיוון הר נבו נעצרו על ידי הירדנים, ורק לאחר זמן ומאמצים שוחררו. מדי פעם היו גם שמועות על ירי שפגע בחברי הקיבוץ". על רקע נפילת גוש עציון בידי הירדנים, הכריזו זה על הקמת מדינת ישראל וההערכה כי אבד הסיכוי להגן על אזור צפון ים המלח, הוחלט באופן סופי על פינוי הקיבוץ. המשפחות הובהלו באישון לילה לתל אביב באמצעות מטוס. בזמן הפינוי היו כמה אנשים שהחליטו להישאר ולהילחם על הקיבוץ, למרות האיום הממשי על חייהם. גורלם לא נודע במשך שנים.

"פוגשים את ההיסטוריה שלנו"

אחרי מלחמת ששת הימים חזרו כוחות צה"ל למקום; מהקיבוץ לא נותר זכר, ולאחר שאותרו עצי מותיהם של הלוחמים שהחליטו להישאר, הם הובאו לקבר אחים שנמצא בשטח המפורז בין ישראל לירדן. בשנת 2000 קיבוץ בית הערבה הוקם מחדש מערי בית לכביש עוקף יריחו, וחבריו ממשיכים את החזון הציוני של המתיישבים הראשונים. לאחר כיבוש השטח ב-1967, נפתח האזור למי בקרים ומטיילים, אך לאחר שחררו דרכו מסתגנים ומחבלים רבים, מה שהעניק לו את הכינוי 'ארץ המרדפים', הוא הפך לשטח צבאי סגור ב-1970. "משנה לשנה, מספר המשתתפים בצעדה רק הולך ועולה", מציין ראש המועצה אריה כהן. "אנחנו פוגשים את ההיסטוריה שלנו כעם בתבל והארץ הזו, החל ממשה רבנו שזכה לדאות את ארץ ישראל רק מנקודת התצפית שמעל הרי אדום, עבור בבני ישראל שחצו את הירדן באווה, ועד לאחת ההתיישבויות הראשונות שקמו במדינה, עוד לפני ההכרזה על הקמתה".